

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми. В умовах стрімкого розвитку інформаційних процесів таке явище як глобалізація стає неминучим. При цьому воно супроводжується інтенсифікацією економічних, культурних та міжконфесійних зв'язків між країнами та етносами. Все це в значній мірі девальвує чинники, які є визначальними в усвідомленні людьми своєї національної ідентичності, що особливо актуально для таких молодих країн як Україна.

Мета дослідження полягає в виявленні специфіки співіснування в сучасному цивілізаційному розвитку двох протилежних категорій – глобалізації та пошуку національної ідентичності.

Відповідно до поставленої мети нами було сформульовано наступні цілі і завдання:

-дослідити понятійно-категоріальний апарат;

- ознайомитися з основними позитивними та негативними сторонами сучасних глобалізаційних процесів;

- навести обґрунтовані висновки з досліджуваної проблематики.

Об'єкт дослідження – сучасне соціокультурне середовище.

Предмет дослідження – фактори та чинники, що визначають цивілізаційні аспекти взаємодії глобалізму та національної свідомості.

Вислаّد основного матеріалу. Насамперед потрібно ознайомитися з основною термінологією. Національну ідентичність прийнято розглядати як почуття нації єдиним цілим, усвідомлення в особі відмітних традицій, культури, мови і політики. Національна ідентичність людини є її ідентичність і почуття приналежності до однієї держави або однієї нації, незалежно від свого юридичного статусу громадянства. Зміни традиційних орієнтирів (зокрема розмиття меж нації за рахунок іноземних елементів чи неприйнятних цінностей) призводять, як правило, до розколу нації та громадянської війни[4].

Поняття національної ідентичності тісно пов'язане з поняттям «національна держава». Національна держава - це таке політично організоване в межах певних кордонів суспільство, яке утворилося внаслідок політичного самовизначення окремого етносу (або в деяких випадках поліетнічного народу), що консолідується в політичну націю, здобуває незалежність і створює суверенну владу на своїй етнічній території. Національна держава може (якщо складаються для цього умови), але не мусить бути моноетнічною. Вона має можливість вирішувати всі проблеми етно-національних стосунків на засадах правової демократичної держави і лише в цьому випадку дістає підтримку світового співтовариства [8, с. 177].

З урахуванням ролі етнічного чинника в їх утворенні і функціонуванні, національні держави поділяються на два види: національні моноетнічні, які скоріше є винятком, ніж правилом (Японія, післявоєнна Німеччина), та національні поліетнічні (державами з багатонаціональним складом населення – Україна, Франція, сучасна Німеччина тощо).

Визначальними чинником сучасного цивілізаційного розвитку виступає активізація глобалізаційних процесів, які, безумовно, знижують роль національної держави. На сьогодні глобалізація розглядається як процес стрімкого формування єдиного загальносвітового фінансово-економічного простору на основі нових, переважно інформаційних технологій. Такий підхід розкриває переважно технологічний аспект сучасної світової взаємодії. Однак він може мати й високу цінність для пошуку об'єктивних чинників та неупереджених визначень як самих процесів глобалізації, так і меж реалізації національних особливостей у взаємопов'язаній системі міжнародних відносин[2, с. 61].

Нові комунікаційні засоби зв'язку, теле- та радіомовні засоби масової інформації та інформаційно-комунікаційні технології відкривають комерційні, соціальні, професійні можливості, завдяки створенню нових ринків, відкритих для участі, конкуренції тощо. Інформаційні технології є матеріальним втіленням і безпосередньою рушійною силою процесу глобалізації - руйнування адміністративних бар'єрів між країнами, планетарне об'єднання регіональних фінансових ринків, набуття фінансовими потоками, конкуренцією, інформацією і технологіями загального, світового характеру. Найважливішою ознакою глобалізації є формування єдиного в масштабах усього світу не просто фінансового чи інформаційного ринку, а фінансово-інформаційного простору, в якому все більшою мірою здійснюється не лише комерційна, а й уся діяльність людства як така[9, с. 204].

Останнім часом стає зрозуміло, що глобалізація направлена не на перетворення якоїсь сфери життя - економічної чи політичної тощо. Це зміна всієї парадигми життя - і людства в цілому, і кожної окремої людини. З одного боку, процеси глобалізації сприяють стабілізації економічної ситуації, пришвидшують інтеграційні тенденції в політичній сфері, відповідають духу таких стародавніх та ідеалізованих принципів, як інтернаціоналізм і космополітизм (останнє, щоправда, практично не впливає на поліпшення етнічних відносин). Проте, з іншого боку, логічним підсумком глобалізації буде зняття не лише економічних і політичних протиріч і труднощів, не лише втілення в реальність старої абстрактної ідеї - Людство, а й певним чином культурна та етнічна уніфікація, втрата національної ідентичності. Тут слід зазначити, що у численних висловлюваннях стосовно процесів глобалізації поширена критична думка про її вкрай негативний вплив на стан культури. Глобалізація, як стверджують її супротивники, зумовлює зникнення культурної самобутності багатьох не лише малих, а й великих народів, ід її впливом формується загальний, уніфікований культурний стандарт тощо.

Звичайно, культурне середовище сучасного світу змінюється: поступово зникають багато звичаїв, церемоній, ритуалів, форм поведінки, тоді як основна частина суспільства засвоює нові, багато в чому схожі форми життя, відповідні реаліям нашого часу. Але, на думку Ю. В. Трача, ця явища, не глобалізаційне, а модернізаційне[9, с. 203]. Глобалізація ж є її результатом, але не причиною.

Модернізація, у свою чергу, як намагання слабозвинених суспільств наздогнати передові, змінює звичні устої життя, традиційні шаблони поведінки, культурні норми протягом не одного століття. Висловлювання ж проти глобалізації і на користь національної ідентичності свідчать про прихильність до статичної концепції культури, що не має історичної основи. Культура, що не змінюється протягом тривалого часу, можна знайти лише серед невеликих і примітивних язичницьких співтовариств, які живуть у повній ізоляції. Всі інші культури, особливо ті, які можуть вважатися сучасними, зазнали змін, вбираючи в себе елементи інших культур. Протидія таким впливам означає не лише намагання чинити опір неминучій модернізації, а й рятувати за архаїзм культури, забуваючи, що культура, яка не розвивається, деградує[9, с. 205].

Водночас, на думку В. Горбатенко, глобалізація сприяє поширенню певної загальної споживацької культури, зберігаючи при цьому реальну культурну відмінність. Більше того, вчений вважає, що саме глобалізація у багатьох випадках перешкоджає їх розмиванню. Завдяки збільшеній відкритості світу, розвитку новітніх засобів комунікації люди різних культур мають чітке уявлення один про одного. І це сприяє їх звільненню від помилкових уявлень про переваги іншого способу життя, дозволяє їм побачити недоліки тих іноземних культурних моделей, які ще порівняно недавно сприймалися як безумовний зразок для наслідування. Не випадково сьогодні західні (і особливо американські) стандарти поведінки і форми організації суспільного життя, що ще кілька десятиліть тому були своєрідним орієнтиром для країн Сходу, втрачають тут минулу привабливість, що свідчить про самостійність людей в оцінюванні небезпек, пов'язаних з іноземними культурними впливами.

Говорячи про недоліки та переваги процесів глобалізації, слід також відрізнити сутність процесів, що відбуваються в культурі, від умов і механізмів функціонування сучасного суспільства і розуміти, що багато ознак сучасної культури, як,

наприклад, нівелювання цінностей, стирання ідентичностей, почали виявлятися задовго до того, як розпочався так званий сучасний період глобалізації.

Кожній культурі властиве співвідношення глобальності і локальності, загальності й індивідуальності, монологічності і діалогічності. В історії культури було багато прецедентів взаємопроникнення локальних культурних форм, внаслідок чого виникали нові глобальніші культурні утворення, що тим не менш не призводило до поглинання чи придушення попередніх самобутніх форм культури. Уніфікація швидше є одним з можливих похідних і побічних наслідків процесу глобалізації, а не його атрибутивною властивістю [3, с. 133].

Підсумовуючи, варто зазначити, що дослідження глобалізаційних процесів на сьогодні не є такими, що підходять до свого логічного завершення. Величезна кількість праць з різноманітних питань розвитку суспільства не дозволяють зробити однозначних висновків, а стрімкий темп культурних і соціальних процесів ще більш актуалізує необхідність такого роду досліджень. Це пов'язано з тією обставиною, що перехідний період, у якому тепер знаходиться людство, дозволяє відрізнити нове від старого, порівнювати новації і традиції, зрозуміти, що можна втратити, а що знайти.

Таким чином, сьогодні все розвивається, люди мають відкритий доступ до інформації і знань. Тому вони ладні самостійно обирати якою мовою їм розмовляти, до якої церкви ходити (не ходити), в якій країні жити і працювати. При цьому логічно, що відбувається поступова втрата національної ідентичності на користь усвідомлення себе як «громадянина планети Земля». Це наслідок модернізації і частина того неминучого, що нас чекає. А добре це, чи погано – покаже майбутнє.

Література

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / З. Бауман ; пер. з англ. І. Андрущенко ; за наук. ред. М. Винницького. - К. : Кієво-Могилянська академія, 2008. - 109 с.
2. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма - ответы на глобализацию / У. Бек ; пер. с нем. А. Григорьева, В. Седелникова ; общ. ред. и послесл. А. Филиппова. - М. : Прогресс-Традиция, 2001. - 304 с.
3. Бенхабиб С. Притязания культуры. Равенство и разнообразие культур в глобальную эпоху : пер. с англ. / С. Бенхабиб ; под ред. В. И. Иноземцева. - М. : Логос, 2003. - 350 с.
4. Глотов Б. Б. Функціонування національних держав в умовах глобалізації / Б. Б. Глотов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01\(7\)/12gbbdug.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01(7)/12gbbdug.pdf)
5. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. – Тернопіль, 2018. - №1-2. – с 155-162.
6. Горбатенко В. Національна держава та її суверенність в умовах глобалізації / В. Горбатенко // Вісник інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2013. - №4 – С. 268-273.
7. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замоїського скандалу 1720 р. / Історія релігій в Україні. – Львів, «Логос», 2005. – с 210-215
8. Зайдель М.І. Чи є майбутнє у національній державі? / М. І. Зайдель // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна / Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. – Х. : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – 2010. – № 885: сер. «Питання політології», вип. 16. – С. 175 – 179
9. Трач Ю.В. Сутність глобалізації як соціокультурного процесу / Ю. В. Трач // Культура і мистецтво у сучасному світі. - 2010. - Вип. 11. - С. 200-206.
10. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. – 416 с
11. Хелд Д. Демократія, національне суверенітетство і глобальна система / Д. Хелд // Современная политическая теория. - М.: NotaBene, 2001. - С. 278-331.